

передбачає орієнтацію сучасної освіти на творчий компонент, який полягає у формуванні у студентів готовності до сприйняття, використання й творення педагогічних інновацій, рефлексії, саморозвиткові професійно важливих особистісних якостей.

На думку О. Куцевол, креативність вчителя-словесника виявляється в бажанні створити необхідні умови для творчого розвитку учнів; педагогічній імпровізації та інтенції у ході реалізації педагогічних задумів; усвідомленні та подоланні бар'єрів, стереотипності, шаблонності; пластичній модифікації досвіду, за допомогою перекомбінування вже відомих елементів, методів, прийомів навчальної діяльності, постановці нових цілей та окресленні шляхів їх досягнення; стимулюванні власної творчості, виробленні індивідуального неповторного стилю; умінні динамічно адаптуватися до різноманітних умов навчального процесу.

Висновки... Теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволяє говорити про те, що у педагогічній науці багато уваги приділялося проблемам професійної підготовки майбутніх учителів-словесників і формуванню їх особистісних професійних рис: висока кваліфікація, майстерність, професіоналізм, креативність і наявність творчого підходу до освітньої практики, творче мислення, комунікативна гнучкість, схильність до новацій, науково-методична творчість, чому сприяє технологізація навчально-пізнавальної діяльності студентів завдяки особистісно зорієнтованого підходу в освіті.

Розвиток креативності майбутніх учителів української мови та літератури сприяє досягненню ними професіоналізму, сприяючи самоактуалізації особистості, забезпечує ефективну, продуктивну, тривалу педагогічну творчу діяльність, спонукає до активної участі у навчально-виховному процесі.

Література

1. Андрієвська В. В. Креативність / В. В. Андрієвська // Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України; відповід. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 432.
2. Артемова О. І. Креативність як засіб розвитку мовлення учнів / О. І. Артемова // Науково-практичний журнал "Еврика". – № 1. – 1998. – С. 60.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 218 с.
4. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : монографія / К. Я. Климова. – Житомир : "Рута", 2010. – 560 с.
5. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : //http://www.google.com.ua/url
6. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури : монографія / О. М. Куцевол. – Вінниця : Глобус-прес, 2006. – 348 с.
7. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія / Олена Семенов. – Суми : Суми: ВВП "Мрія-1" ТОВ, 2005. – 404 с.
8. Семин Ю. Н. Анализ и синтез понятия "стиль творческой деятельности" / Ю. Н. Семин, Л. А. Пушкарева // Вестник ИжГТУ. – 2008. – № 1. – С. 121-124.

Анотація

У статті розглядається проблема розвитку креативності вчителя української мови та літератури як складової професійної майстерності, аналізується структура креативності як комплексу взаємопов'язаних елементів.

Аннотация

В статье рассматривается проблема развития креативности учителя украинского языка и литературы как составляющей профессионального мастерства, анализируется структура креативности как комплекса взаимосвязанных элементов.

Summary

The problem of the development of creativity teacher of Ukrainian language and literature as a component of professional skills is considered in the article. The author analyzes the structure of creativity as a complex of interrelated elements.

Ключові слова: креативність, модель креативних якостей учителя-словесника, структура креативності.

Ключевые слова: креативность, модель креативных качеств учителя-словесника, структура креативности.

Key words: creativity, model of creative qualities of language and literature teachers, structure of creativity.

Подано до редакції 01.04.2013.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, доц. Загородною В. Ф.

УДК 37.091.12.011.3 -051: 005.336.2: 316.72

© 2013

Семенов О. М.

ПРОПЕДЕВТИЧНА СЛАВІСТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ВИМІРАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... З якими цінностями Україна інтегрується у світове співтовариство, що здатні ми не лише перейняти в багатобарвній культурній мозаїці глобалізованого світу, а й який власний національний досвід, культуру зможемо передати наступникам і, таким чином, стати гідними

учасниками постійного самовідтворення образу людства та зміцнення націооберігаючого імунітету? Ці питання загострюються в час, коли між людьми, всередині громади й суспільства, між державами надто крихкими є цінності миру, взаємоповаги, дружби. Сьогодні зростає вага особистості, толерантної, відкритої до демократичного спілкування і розвитку в національному і міжнародному вимірі. Відомий філософ В.Кудін підкреслює: «...вже в ХХ сторіччі люди почали усвідомлювати свою цілісність, взаємозалежність, розуміти своє буття як єдине ціле у спільному планетарному домі. Ось чому подолати сьогоднішні біди та помилки, відкрити нову сторінку справжньої людської історії можна тільки на шляху творення та єднання народів Планети». За таких умов, як стверджується в Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, одна з головних цілей освітнього процесу полягає в тому, аби виробити в особистості внутрішній спротив усьому, що не відповідає нормам моралі, гуманістичним принципам і руйнує основи духовності.

Означені риси стосуються полікультурної компетентності особистості, яку науковці характеризують як основу толерантного діалогу, конструктивної взаємодії з представниками іншої культури та сприйняття їх культурної ідентичності. Місія вчителя як носія морально-етичних та естетичних цінностей міжкультурного діалогу на основі поваги й толерантності особлива. В умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів насичене поліетнічністю й багатомовністю суспільство відчуває гостру потребу в учителях, котрі глибоко усвідомлюють свої національні корені і шанують культурні традиції інших народів, у фасилітативному форматі навчальної діяльності сприяють вихованню громадянина світу з планетарним баченням толерантного співжиття.

Показовим є досвід шкіл Польщі, Румунії, Франції, Японії: школярам і студентам пропонують широкий спектр багатотижневих екскурсій до видатних історико-культурних пам'яток, що символізують свою та інші країни. Актуалізується полікультурна складова і у шкільній мовній освіті України. До програми з української мови у старшій школі, особливо у профільних філологічних класах включено, зокрема, блок «Українська мова серед інших слов'янських і неслов'янських мов», що реалізується в таких темах, як «Українська мова в «діалозі культур», «Спільні традиції слов'ян та їх мовне вираження», «Етнічна близькість слов'янських народів», «Традиції, звичаї, обряди мешканців, що живуть поряд з українцями». Збагачення знаннями про міфологію і фольклор слов'ян, слов'янські мови, слов'янські літератури, відомостями про науковців-славістів при вивченні фонетики, лексикології, фразеології української мови, усної народної творчості, творів українських і зарубіжних письменників загалом сприяє формуванню полікультурної компетентності особистості.

З огляду на це особливої актуальності набуває вивчення історико-лінгвістичних дисциплін у вищому педагогічному навчальному закладі, і не лише в плані засвоєння структури і функціонування мови в синхронії і діахронії (що, безумовно, важливо!), а й в аспекті формування ціннісного ставлення до мови як феномена культури і фактора збереження етнічної єдності народу.

«Вступ до слов'янської філології» – це перша дисципліна циклу, яка закладає основи історико-лінгвістичної, славістичної підготовки студентів, залучає до пізнання світу слов'янських народів і мов. Пропедевтичний курс ознайомлює з дискусійними питаннями щодо території і часу формування найдавніших слов'ян, з характерними рисами матеріальної та духовної культури слов'ян, з деякими лексико-фразеологічними, фонетико-морфологічними особливостями праслов'янської мови; розширює уявлення про слов'янську писемність; розглядає загальні теоретичні питання, що стосуються визначних вітчизняних і зарубіжних славістів.

Поряд із цим розгляд тем навчального курсу доцільно подавати з метою не лише формування лінгвістичної, а й полікультурної компетентності, зокрема її складових – соціо-, етно-, лінгвокультурної і лінгвокраїнознавчої компетенцій. Ідеться про сукупність знань про лінгвокультури та вмінь адекватно їх використовувати в навчально-виховному процесі: проводити асоціативні зв'язки між предметами і явищами у слов'янській (неслов'янській) та українській традиціях; коментувати лінгвокультурологічне використання мовних одиниць різних рівнів (фонетико-орфоепічних, лексико-фразеологічних, морфеміко-словотворчих, граматичних) у фольклорних та художніх текстах і дискурсах; будувати стратегію і тактику міжкультурного спілкування відповідно до національної психології. Полікультурний підхід (у статті акцентована увага на лінгвокультурологічний підхід) спонукає глибше вивчати питання, які стосуються особливостей світогляду, історії, культури, характеру, менталітету українців та інших слов'янських народів, у «діалозі культур» пізнавати український народ, його мову, традиції. Натомість, як показує аналіз практичного досвіду, питання опанування етно-, лінгвокультури не набуло достатнього відображення у змісті, формах, методах пропедевтичної славістичної підготовки на філологічних, історичних факультетах в українських педагогічних університетах, про що свідчить виявлений нами низький (майже 42%) рівень сформованості полікультурної компетентності у майбутніх учителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналіз літературних джерел засвідчує наявність ґрунтовних напрацювань, що стосуються проблеми взаємодії мови, культури та світобачення українців, (В.Кононенко, Л.Мацько, В.Ужченко, Н.Миропольська, О.Потапенко, Н.Голуб, Т.Коршун, Т.Левченко, В.Дороз, Р.Дружененко). У полі зору українських (І.Голубовська, П.Гриценко, В.Жайворонок, В.Конобродська, М.Кочерган, В.Манакін, В.Русанівський, О.Селіванова, В.Скляренко, Н.Слухай та ін.), російських та білоруських учених (В.Воробйов, В.Костомаров, В.Красних, В.Маслова, В.Телія, Є.Брисіна та

ін.) різноаспектна славістична проблематика: вивчається мовна ситуація у слов'янських країнах, слов'янська обрядовість, слов'янська література.

Формулювання цілей статті... Ураховуючи означені дослідження, в межах статті розглянемо зміст, форми і методи опанування курсу "Вступ до слов'янської філології" крізь призму формування полікультурної компетентності майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження... Зазначимо, витoki лінгвокультурологічного підходу закладені в концепції порівняльної антропології видатним німецьким науковцем В. фон Гумбольдтом. Дослідник визначав світогляд народів за мовними даними. «Мова, – наголошував науковець, – це об'єднана духовна енергія народу, що дивовижним чином закріплена у відповідних звуках і в цьому вияві та через взаємозв'язок своїх звуків зрозуміла всім мовцям... Через багатоманіття мов для нас відкривається багатство світу і багатоманіття того, що ми пізнаємо в ньому. Вивчення мов світу – це також всесвітня історія думок і почуттів людства» [1, с. 349]. Специфічні характеристики мови націй Гумбольдт пов'язував із різними умовами, в яких кожна з мовних спільностей здійснює засвоєння зовнішнього світу й виробляє на основі цього свою систему понятійних категорій.

Пізніше ця наукова гіпотеза про існування в мові особливої картини світу була продовжена німецьким колегою Й.Вейсгербером, а також американськими антропологами, етнологами, лінгвістами Б.Уорфом та Е.Сепіром. Учені стали авторами так званої гіпотези лінгвальної відносності, виявили глибокий вплив мови на становлення світоглядних категорій. В основній праці «Мова» (1921) Е.Сепір писав: «Внутрішній зміст усіх мов одне і те ж – це інтуїтивне знання досвіду. Тільки зовнішня їх форма різноманітна до безкінечності» [4, с. 349]. Раціональне зерно гіпотези Сепіра-Уорфа полягає в тому, що мова дійсно впливає на пізнавальну діяльність її носіїв.

Твердження Гумбольдта про тотожність мови й «духу народу» набуло суттєвої трансформації в концепції українського вченого О.Потебні. Славіст і культуролог створив цікаву філософсько-лінгвістичну теорію, згідно з якою міф, фольклор, література можна подавати у вигляді знаково-символічної системи як твірні щодо мови. Погоджуючись із тим, що дух без мови неможливий, дослідник наголошував: «Прийнявши ... дух у розумінні свідомої розумової діяльності, що передбачає поняття, які утворюються тільки за посередництва слова, ми побачимо, що дух без мови неможливий, бо сам утворюється за допомогою мови, і мова в ньому є першою за часом подією» [2, с. 37]. Потебнянська концепція важлива для розуміння національної природи мовної особистості як такої, для усвідомлення органічності рис національного характеру в її структурі. Окремі положення вченого мають принципове значення для сучасного стану лінгвокультурології: розуміння народності як специфіки конкретної мови, рішуче заперечення злиття національних мов в єдиній загальнолюдській мові, що актуально в умовах глобалізації та зростого інтересу до досліджень маловідомих мов.

Лінгвокультурологічний підхід, застосований у курсі «Вступ до слов'янської філології», дозволяє більш якісно виразити формування майбутнього вчителя як культуромовної особистості. Одним з основних завдань курсу є виховання мовної толерантності, носія національної духовності, шанувальника рідної та інших мов, тому залучаємо студентів до дискусії філософсько-культурологічного спрямування. Підґрунтям міркувань слугує, наприклад, вислів німецького мовознавця Г.Гадамера: «...Коли ми говоримо про споконвічність батьківщини, ми зараховуємо сюди передусім мову. ... в рідній мові струменить близькість до свого, у ній — звичаї, традиції й знайомий світ...у реальному вимірі батьківщина — це передусім мовна батьківщина. Рідна мова вміщує для кожного елемент зв'язку зі споконвічною батьківщиною. ...Життя — це заглиблення в мову».

Реферування праць А.Білецького «Про мову і мовознавство», Г.Півторака «Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов», В.Іванишина і Я.Радевича-Винницького «Мова і нація», І.Огієнка «Наука про рідномовні обов'язки», Г.Ващенко «Виховний ідеал» спрямовуємо на набуття студентами вмінь подавати загальну характеристику концептуальних позицій науковців стосовно місця слов'янських мов і зокрема рідної в системі світових та в сім'ї близькоспоріднених мов, встановлювати й усвідомлювати різницю між групами слов'янських мов.

У модулі «Історична доля слов'ян» формуємо понятійний мінімум з етногенезу (базові поняття етносу, народності, нації), з порівняльно-історичного мовознавства (поняття мовної родини, порівняльно-історичний метод, генеалогічна класифікація мов), аналізуємо етногенетичну, лінгвістичну, антропологічну теорії походження слов'ян, встановлення прабатьківщини слов'ян і напрямів розселення. Етнографія дозволяє побачити залишкові форми давніх слов'янських обрядів і звичаїв, вивчити їх змістове наповнення. Фольклористика дає можливість пізнати слов'янську язичницьку духовну культуру через казки, перекази, легенди, обрядові пісні тощо.

На культурознавчих засадах вибудовуємо тему «Сучасні слов'янські народи і їх мови». Пропонуючи для порівняльного аналізу тексти, розглядаємо їх як візитку національної своєрідності кожного народу. Тематика текстів стосується історії, літератури, географії, культури слов'янських народів, а зміст сприяє формуванню

наукового світогляду, вихованню почуттів громадянськості, патріотизму, розвиває інтелект, формує навички дослідницької роботи, прагнення хоча б на елементарному рівні опанувати іншу мову.

Текстовий матеріал для теми «Лексика і фразеологія слов'янських народів», запропонований студентам з фольклорних і художніх творів, спрямовуємо на пошук і пояснення значень власне лексики слов'янських мов (наприклад, власне українських слів вареники, борщ, галушки, білоруських ветразь «парус», апошні «останній», російських пашня, деревня, ямщик тощо), лексичних запозичень (наприклад, з польської – скарга, ліжко, мазурка, обіцяти, кепський, білизна, місто; болгарської – глава, благодать, воскреснути, подвиг, сотворити; білоруської – нащадак, понеділок; чеської мови – брама, паркан, речник, часопис та ін). Такі запозичення, зумовлені економічними, політичними і культурними стосунками між українським та іншими слов'янськими мовами, долучалися до української мови впродовж усієї історії українського народу.

Пізнавальне значення носять вправи, що передбачають характеристику запозичень-українізмів у слов'янських мовах: наприклад, у білоруській – травень (май), охороняти, тітка, російській – смалець, плугатарь, борщ, бондар, у польській – hreczka, horak, koczerga, hodowac, у верхньолужицькій, чеській kozak мовах. Корисними є вправи на вияв міжмовних омонімів: українське гора в болгарській, македонській означає ліс; російське слово наглий (нахабний) в українській означає раптовий, польська пилка – це український м'яч, українська булка – це болгарською наречена, український овоч – польський фрукт. Указуємо на самобутній зміст фразеології, наголошуємо, що при перекладі пареміографічного фонду з однієї мови на іншу важливо знати особливості ментальності кожного з народів. Зіставляємо, наприклад, фразеологічні звороти (наприклад, українське за царя Гороха, польське Za krola Swieczka, словацьке за Kakana kral'a за етимологічними, фразеологічними словниками).

Цілком природно звернутися до творчого набутку українських письменників. Відомо, наприклад, що Леся Українка добре володіла старогрецькою, латинською, німецькою, французькою, англійською, російською, болгарською мовами, перекладала з чотирнадцяти мов. Кожний переклад письменниці, за висновком І.Франка, став золотим мостом, що поєднував українську мову і українську душу з багатьма мовами у світі. Варто подискутувати і стосовно поглядів славіста (ім'я якого назвуть студенти), якому Т.Шевченко написав присвяту до поеми «Єретик». Відродження національної духовності неможливе без знання коренів рідної мови, її витоків. Загальна характеристика старослов'янської, церковнослов'янської мов, азбуки Кирила і Мефодія дозволяє розширити знання студентів про історичні події, а через церковнослов'янські тексти познайомитися з грецькою античністю, візантійською словесною культурою, словесним мистецтвом слов'янських народів.

Розширення, поглиблення знань у галузі культури слов'янських народів стимулює тема «Традиції слов'янських народів». На матеріалі різноманітної науково-навчальної, довідкової, художньої літератури шляхом аналізу текстів, виконання тестових завдань, огляду відеозаписів, моделювання ігрових ситуацій розглядаємо питання взаємовпливу культур, спільних та відмінних рис у побуті, в ремеслах, у родинних, календарних звичаях і обрядах українців, поляків, македонців, болгар, білорусів, чехів, росіян, словаків, сербів, словенів, хорватів, лужичан. Порівнюємо, наприклад, описаний в тексті словацького свята «годи» обряд з українським. Ідея цього родинного свята – вдячність духам і язичницьким богам за багатий урожай, молитва за врожай майбутнього року. У кожному домі серйозно готувались до свята: наводили лад в оселі, запікали гусей, варили пиво. Поляки свято Малгожати теж пов'язують з багатим урожаєм хліба. Говорять: "свята Малгожата – краща жниця", "свята Малгожата – хліба повна хата". В обрядах, які проводили словенці в Юріїв день, відбилися найдавніші уявлення про весняне пробудження природи, про магічну силу зелені, квітів, які збирали на луках і прикрашали будинки, людей, тварин. Це свято називали також "Зелений Юрій", а головним персонажем свята був чоловік, прикрашений зеленню. Такого ж характеру свято і в українців, однак є відмінності, над якими поміркуємо разом. А болгарське дівоче свято Ладуння (ворожіння на перснях), яке відбувається на Новий рік, нагадує українське (поміркуймо, яке). Аналіз чеських, болгарських, сербських, словенських та інших традицій дає підстави студентам-філологам дійти висновку – кожен із збережених обрядів слов'ян пронизує родинність.

Студентам, що виявляють дослідницький інтерес до слов'янської філології, пропонуємо підготувати виступи «Українсько-польські (словацькі, чеські, російські) мовні контакти», «Україністика в Болгарії (Чехії, Білорусі, Словаччині, Польщі, Хорватії)». Ураховуємо, що Україна є багатонаціональною державою, тому привертаємо увагу до культурних надбань слов'янських народів на території нашої країни, з'ясовуємо, чи функціонують і як школи з польською, словацькою та іншими мовами викладання.

Під час розгляду теми «Історія і розвиток слов'янської філології» доцільною є участь студентів у конференції, мета якої – ознайомитися із періодизацією історії слов'янської філології, науковими центрами слов'ян, основним напрямом діяльності українських, російських, чеських, польських, словацьких, хорватських учених І.Бодуена де Куртене, Ф.Буслаєва, О.Востокова, Й.Добровського, А.Кримського, Т.Лера-Сплавинського, М. Ломоносова, Ф.Міклошича, Л.Нідерле, Д.Овсянико-Куликовського, О.Потебні, О.Соболевського, С.Смаль-Стоцького, І.Срезневського, О.Тимченка, П.Шафарика, О.Шахматова, В.Ягича, працями сучасних українських мовознавців, письменників, культурних діячів: Л.Булаховського, О.Горбача, А.Зеленька, О.Курило,

О.Мельничука, Г.Півторака, Ю.Шевельова (Шереха). Славісти виступають толерантними посередниками на шляху до міжкультурної взаємодії країн і народів.

Важливо висвітлити також історико-культурні, суспільно-економічні особливості епохи, в якій творили і збагачують славістичну науку мовознавці, літературознавці, історики слов'янських народів, фахівці із слов'янської етнографії та народної творчості, спробувати охарактеризувати, яким був чи є той чи той славист як мовна особистість і яка його роль для розвитку суспільства.

Зрозуміло, що для проектування тем важливим питання постає пошук принципу відбору дослідницького матеріалу. Це принцип, який дозволяє співвіднести різні галузі знань: історію етносу, історію культури, історію мови й історію літератури. Важливі методи реконструкції (історії, культури, свідомості, мови, що дозволяє забезпечити зв'язок з курсами історії, філософії, літератури, виключає повтор, розширює методологічний інструментарій слухачів.

Розгляд комплексу теоретичних і практичних питань, які розкривають історико-лінгвістичні корені слов'ян від давнини до сучасності, традиції слов'янських народів продовжуємо під час вивчення української діалектології, старослов'янської мови, окремих слов'янських мов, історії української мови, історичної граматики, у курсах української і зарубіжної літератури, методики викладання української мови, педагогіки. Наприклад, під час опанування курсу педагогіки важливими є т.зв. діалоги педагогічних культур слов'янських народів за творами Януша Корчака. Польський письменник, педагог, лікар Януш Корчак разом із двомастами своїми вихованцями Будинку сиріт у 1942 року був відвезений до концтабору у Треблінці. Він не зміг врятувати дітей, але й «не залишив їх перед обличчям смерті, як не залишав їх і перед обличчям життя». Волею долі з цього ж 1942 року носив у своїх грудях осколки німецької свинцевої кулі Василь Сухомлинський. Особистість, діяльність, книги прекрасного польського педагога Януша Корчака справили величезне враження на українського педагога. Знайомство через твори зі світом Старого лікаря (так у Польщі називали Корчака), котрий всього себе до останку віддав дітям, спонукало В. Сухомлинського назвати свою талановиту книгу «Серце віддаю дітям».

Лекції, семінарські, практичні заняття наповнюємо інтерактивними технологіями. Широку проблемно-пошукову можливість для реалізації міжпредметних взаємозв'язків пропонують семінари-конференції. Заняття-екскурсії, "діалоги особистостей" доповнюємо виставками наукових праць учених-славистів і студентських рефератів, елементами рольової гри, за допомогою якої дослідники представляють концепції різних наукових шкіл у слов'янському мовознавстві. Під час такої роботи майбутні вчителі-словесники вчать висувати гіпотези, аргументувати власні відповіді, порівнювати. Робота з текстами слов'янських книг, газет, журналів, перегляд відеорепортажів, аналіз культурологічних Інтернет-сайтів слов'янських держав формують у студентів навички дослідницької діяльності, сприяє пізнанню світу ментальності кожного з народів.

Висновки... Отже, слов'янська філологія є потужним засобом полікультурного навчання і полікультурного виховання: містить багатий фактологічний матеріал, що сприяє усвідомленню процесів становлення та розвитку етнокультурних спільнот у часі і просторі. Полікультурний підхід спрямовує на більш свідоме ставлення студентської молоді до розгляду питань про особливості світогляду, історії, культури, характеру, українців, інших слов'янських народів. У майбутній професійній діяльності, навчаючи рідній мові, учитель гідно представить її місце у системі світових мов, а також у сім'ї близькоспоріднених слов'янських мов.

Література

1. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / пер. с нем. яз. под ред., с предисл. Г. В. Рамишвили / В. Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1984. – 397 с.
2. Потебня А.А. Мысль и язык. – Х. : Типография "Мирный труд", 1913. – 225 с.
3. Маслова В. А. Лингвокультурология : учебн. пособ./ В. А. Маслова – М. : Издат. центр "Академия", 2001. – 208 с.
4. Сепир Э. Положение лингвистики как науки / Э.Сепир // Звегинцев В.А. История языкознания в очерках и извлечениях. – Ч.2. – М. : Учпедгиз, 1960. – С. 175 -181.

Анотація

У статті проаналізовано ключові моменти вивчення історико-лінгвістичних дисциплін у вищому педагогічному навчальному закладі, не лише в плані засвоєння структури і функціонування мови в синхронії і діахронії, а й в аспекті формування ціннісного ставлення до мови як феномена культури і фактора збереження етнічної єдності народу. Автором представлено зміст, форми і методи опанування курсу "Вступ до слов'янської філології" крізь призму формування полікультурної компетентності майбутнього вчителя.

Аннотация

В статье проанализированы ключевые моменты изучения историко-лингвистических дисциплин в высшем педагогическом учебном заведении, не только в плане усвоения структуры и функционирования языка в синхронии и диахронии, но и в аспекте формирования ценностного отношения к языку как феномена культуры и фактора сохранения этнического единства народа. Автором представлено содержание, формы и методы освоения курса «Введение в славянскую филологию» сквозь призму формирования поликультурной компетентности учителя.

Summary

The paper analyzes the key points of the study of historical and linguistic disciplines in higher educational institution, not only in terms of learning the structure and function of language in synchrony and diachrony, but in the aspect of the formation of the valuable relationship to language as a cultural phenomenon and to preserving the ethnic unity of the people. The author is the content, forms and methods of the course "Introduction to Slavic Philology" through the prism of the formation of multicultural competence of the teacher.

Ключові слова: вчитель, історико-лінгвістичні дисципліни, полікультурна компетентність.

Ключевые слова: учитель, историко-лингвистические дисциплины, поликультурное компетентность.

Key words: teacher, historical and linguistic discipline, multicultural competence.

Подано до редакції 21.04.2013.

УДК:8121

© 2013

Топчій Л.М.

ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ФОРМ І ВИДІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одне з пріоритетних завдань сучасної вищої освіти полягає у розвитку в студентів потреби в самоосвіті. Вища школа покликана дати студентам не лише відповідну суму знань, сформувані у них професійні уміння і навички, творче мислення, але й озброїти методикою самостійного пошуку і здобуття інформації, необхідної для подальшої професійної діяльності.

Особливої значущості у навчальному процесі вищої школи набуває проблема раціональної організації самостійної роботи студента як основної форми організації навчальної діяльності. Тому одним із першочергових завдань ВНЗ є формування всебічно розвиненої, суспільно активної особистості, яка здатна самостійно поповнювати набуті знання. Самостійна робота завжди перебувала у полі зору вчених (М.Данилов, А.М.Алексюк, В.А.Козаков, В.Д.Мороз, М.І.Бондаренко, М.М.Солдатенко, Н.Кузьміна, О.Куцевол, Н.Г.Калашник, Н.Ф.Звягіна, І.П.Бобакова, Н.Г.Сидорчук, Н.Б.Голуб, М.Князьян та ін.). Багато дослідників робили спробу удосконалити процес самостійної роботи студента. Цій проблемі присвячена значна кількість загальнотеоретичних і методичних досліджень (Б.П.Єсіпов, Є.Я.Голант, П.І. Підкасистий, В.Г.Кисіль, І.Я.Лернер та ін.), в яких урізноманітно представлено методи і форми самостійної роботи, переконливо доведено, що окремі аспекти цієї проблеми потребують подальшого вивчення. Огляд наукових розвідок з цього питання засвідчує неоднотайність підходів щодо визначення категоріального статусу самостійної роботи (вид? форма? засіб?), а також недостатнє використання всього розмаїття видів форм самостійної роботи студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема організації самостійної роботи як невід'ємного компонента навчального процесу стала предметом наукового зацікавлення багатьох дослідників ще у ХХ ст. У науці існує багато підходів до визначення суті самостійної роботи. Одні дослідники це поняття розуміють як вид діяльності, а саме: засіб активізації пізнавальної діяльності студентів (П.І.Підкасистий); цілеспрямована, внутрішньо мотивована, структурована діяльність (І.Я.Зимня); організована викладачем активна діяльність студентів (Л.В.Штефан); впорядкована система діяльності, що впливає з розумової та комунікативної функції процесу пізнання (І.І.Драч). Інші науковці самостійну роботу визнають як плановану навчальну і наукову роботу, активну форму і метод навчання, співробітництво студента і викладача (В.Сенашенко, Н.Жалнина); як обов'язкову умову послідовного переходу у системі «середній – вищий навчальний заклад» (О.М.Алексюк, О.Г.Морозов); як вияв самостійності розуму, особливої форми навчальної діяльності, під час реалізації якої засвоюється відповідна сукупність знань, умінь і навичок, розвиваються здібності, формується самостійність як риса особистості суб'єкта навчання (Н.В.Кузьміна). Як бачимо, у циклі праць з науково-методичної літератури визначення суті категорійності самостійної роботи представлено по-різному. Тому дотримуємося дефініції Н.Б.Голуб, за якою самостійна робота студента – цілеспрямована, внутрішньо мотивована, структурована, контрольована і / чи самоконтрольована навчальна і наукова діяльність, спрямована на реалізацію дидактичних, суспільних, професійних і особистих цілей [2, с. 32].

Аналіз джерел з питання самостійної роботи студента свідчить, що за класифікаційними ознаками цей вид діяльності диференціюється на такі типи: самостійна робота, контрольована викладачем і самоконтрольована (за способом здійснення контролю); індивідуальна, парна і колективна самостійна робота (за формою); теоретична й емпірична самостійна робота (за напрямом); аудиторна і позааудиторна (за місцем проведення); тренувальна, евристична й дослідницька (за характером типів самостійної роботи); самостійна робота, відтворювана за зразком; реконструктивно-варіативна; частково-пошукова, або евристична, і дослідницька самостійна робота (за рівнем пізнавальних дій) [2; 2; 3]. Ефективність самостійної роботи передусім залежить від розуміння її суті, добору форм, методів і прийомів учіння, від головних завдань, від контролю та корекції